

KRONİK HASTALIKLARDA STİGMATİZASYON: BİRİNCİ BASAMAK İLE ÜÇÜNCÜ BASAMAK SAĞLIK KURULUŞLARI BAŞVURULARININ KARŞILAŞTIRILMASI

DR. MERVE KOŞUCU, DR. İSMAİL ARSLAN

GİRİŞ VE AMAÇ

- Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre kronik hastalıklar, bulaşıcı olmayan, 6 ay ve daha uzun süre ile devam eden, genellikle yavaş seyir gösteren ve gelişiminde pek çok risk faktörünün rol oynadığı hastalıklar olarak tanımlanmaktadır.
- Küçük düşmek, kınamak, kişiyi toplumdan dışlamak, damgalamak, işaretlemek, değersizleştirmek anlamlarına gelen stigmatizasyon kavramı özellikle kronik hastalıklara sahip bireylerde son yıllarda yaşam kalitesini ve psikososyal durumlarını olumsuz etkileyen bir durum olması nedeniyle önem kazanmıştır.

GİRİŞ VE AMAÇ

- Stigmatizasyon, hastanın toplumsal kabulünü zorlaştırarak, sosyal izolasyonla sonuçlanan ve tedavi sürecini oldukça olumsuz etkileyen deneyimler yaşamasına neden olabilmektedir.
- Klinik pratikte kronik hastaların takibinde stigmatizasyon yeteri kadar önemslenmeyip farkına varılmamakta ve bu durum ruhsal-bedensel sağlık üzerinde olumsuz etkilere ve sosyal problemlere neden olmaktadır.
- Hastaların yaşam kalitesine stigmatizasyonun olumsuz etkileri ve neden olacağı sonuçlar düşünüldüğünde, aile hekimliği bütüncül yaklaşım gereği olarak bu durumun engellenmesi önem arz etmektedir. Stigmatizasyonun engellenmesi yolunda atılabilecek ilk adım ise sorunun bilinmesi, irdelenmesi ve ayırt edilmesidir.

GİRİŞ VE AMAÇ

- Çalışmamızda, kronik hastalığı olan bireylerin stigma algısının sağlık kuruluşlarına başvurularını etkilemekte olduğunu düşünerek, hastaların birinci basamak ile üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına başvurularıyla stigma düzeyleri arasındaki ilişkiyi Kronik Hastalıklarda Beklenen Stigma Ölçeği (KHBSÖ)'ni kullanarak saptamayı ve aralarındaki farkı değerlendirmeyi amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEM

- Araştırmamız gözlemsel, kesitsel ve analitik tipte bir çalışmadır.
- 01.08.2020-30.09.2020 tarihleri arasında Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği polikliniklerine ve Doğantepe Eğitim Aile Sağlığı Merkezine başvuran ve çalışmaya katılmayı kabul eden 18-65 yaş arası kronik hastalığı olan 330 hasta dahil edildi.
- Çalışmamızda sosyo-demografik özellikleri, tanı almış olduğu kronik hastalıkları ve bu hastalıklara ait özellikleri içeren sorulardan oluşan anket ve hastaların yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği ve bekledikleri stigma düzeyini değerlendirmek amacıyla Kronik Hastalıklarda Beklenen Stigma Ölçeği (KHBSÖ) uygulanmıştır.

BULGULAR

Sosyodemografik Veriler		n	%
Cinsiyet	Kadın	216	65,5
	Erkek	114	34,5
Medeni Durum	Evli	252	76,4
	Bekâr/Boşanmış/Dul	78	23,6
Çalışma Durumu	Çalışıyor	104	31,5
	Çalışmıyor	159	48,2
	Emekli	67	20,3
Eğitim Durumu	Okuryazar	31	9,4
	İlkokul	119	36,1
	Ortaokul	34	10,3
	Lise	61	18,5
	Üniversite	85	25,8
Gelir Gider Durumu	– Gelir giderden az	171	51,8
	Gelir giderine denk	128	38,8
	Gelir giderden fazla	31	9,4
Çocuk Sayısı	Yok	66	20,0
	1 çocuk	31	9,4
	2 çocuk	109	33,0
	3 ve daha fazla çocuk	124	37,6

- Çalışmamıza 100'ü (%30,3) birinci basamak sağlık kuruluşlarından 230'u (% 69,7) üçüncü basamak sağlık kuruluşlarından olmak üzere toplam 330 kişi katıldı.
- Katılımcıların 216'sı (%65,5) kadın, 114'ü (%34,5) erkektir. Yaş ortalaması 48,70±11,87'dir.
- Katılımcıların 252'si (%76,4) evli olduğunu; 104'ü (%31,) çalıştığını; 171'i (%51,8) gelirinin giderinden az olduğunu; 66'sı (%20,0) çocuğu olmadığını belirtti.

BULGULAR

Alışkanlık Durumu		n	%
Sigara Kullanımı	Kullanıyor	86	26,1
	Kullanmıyor	244	73,9
Alkol Kullanımı	Kullanıyor	11	3,3
	Kullanmıyor	319	96,7
Düzenli Kitap Okuma Durumu	Düzenli kitap okuyor	104	31,5
	Düzenli kitap okumuyor	226	68,5
Düzenli Spor Yapma Durumu	Düzenli spor yapıyor	89	27,0
	Düzenli spor yapmıyor	241	73,0

BKİ Grupları	n	%
Normal (18,5-24,9)	79	23,9
Aşırı Kilolu (25,0-29,9)	120	36,4
Obez ($\geq 30,0$)	131	39,7

- Katılımcıların 244'ü (%73,9) sigara kullandığını; 11'i (%3,3) alkol kullandığını; 104'ü (%31,5) düzenli kitap okuduğunu; 89'u (%27,0) düzenli spor yaptığını belirtti.
- Katılımcılar beden kitle indekslerine (BKİ) göre gruplandırıldığında 79'u (%23,9) normal kilolu, 120'si (%36,4) aşırı kilolu, 131'i (%39,7) obez olduğu sonucu elde edildi.

BULGULAR

Kronik Hastalık Dağılımı			n	%
Kronik Hastalıklar	Diyabetes Mellitus	Var	153	46,4
		Yok	177	53,6
	Hipertansiyon	Var	128	38,8
		Yok	202	61,2
	Tiroid Hastalıkları	Var	72	21,8
		Yok	258	78,2
	Koroner Arter Hastalıkları	Var	72	21,8
		Yok	258	78,2
	Astım- KOAH	Var	56	17,0
		Yok	274	83,0
	Romatolojik Hastalıklar	Var	22	6,7
		Yok	308	93,3
	Nörolojik Hastalıklar	Var	17	5,2
		Yok	313	94,8
	Kanser	Var	7	2,1
		Yok	323	97,9

Kronik Hastalık Dağılımı		n	%
Hayatını En Çok Etkileyen Kronik Hastalık	Diyabetes Mellitus	120	36,4
	Hipertansiyon	52	15,8
	Astım- KOAH	45	13,6
	Koroner Arter Hastalıkları	38	11,5
	Tiroid Hastalıkları	36	10,9
	Romatolojik Hastalıklar	18	5,5
	Nörolojik Hastalıklar	16	4,8
	Kanser	5	1,5

BULGULAR

Hastalık Durumuyla İlgili Diğer Veriler		n	%
Kronik Hastalık Sayısı	1 kronik hastalık	184	55,8
	2 kronik hastalık	102	30,9
	≥ 3 kronik hastalık	44	13,3
Kronik Hastalık Süresi	≤ 5 yıl	130	39,4
	6-10 yıl	96	29,1
	≥ 11 yıl	104	31,5
Düzenli Doktor Kontrolüne Gitme Durumu	Düzenli olarak takibe gidiyor	280	84,8
	Düzenli olarak takibe gitmiyor	50	15,2
Aile Hekimi Tarafından Takip Edilme Durumu	Takip ediliyor	192	58,2
	Takip edilmiyor	138	41,8
Düzenli İlaç Kullanma Durumu	Kullanıyor	307	93,0
	Kullanmıyor	23	7,0

Kronik Hastalığınız Hayatınızı Ne Kadar Etkiliyor?	n	%
Hiç-Çok az	72	21,8
Kısmen	116	35,2
Çoğunlukla-Tamamen	142	43,0

- Katılımcıların 184'ünde (%55,8) bir kronik hastalık bulunmakta olup; 130'u (%39,4) kronik hastalık süresinin 5 yıldan kısa olduğunu;
- Katılımcıların 280'i (%84,8) düzenli olarak doktor kontrolüne gittiğini, 192'si (%58,2) aile hekimi tarafından takip edildiğini, 307'si (%93) ilaçlarını düzenli kullandığını belirtti.
- Katılımcılar, kronik hastalığınız hayatınızı ne kadar etkiliyor soruna 72'si (%21,8) hiç-çok az etkilediği, 116'sı (%35,2) kısmen etkilediği, 142'si (%43,0) çoğunlukla-tamamen etkilediği yanıtını verdi.

BULGULAR

Kronik Hastalıklarda Beklenen Stigma Ölçeği	
Alt Grup Puanları	
Aile/arkadaş	1,97±0,91
İşveren/iş Arkadaşları	2,20±1,05
Sağlık Çalışanları	1,94±0,86
Toplam Stigma Puanı	2,04±0,76

- Kronik hastalıklarda beklenen stigma ölçeği; aile/arkadaştan, işveren/iş arkadaşlarından, sağlık çalışanlarından beklenen ve toplam stigma puanı olarak 4 alt grupta değerlendirilmektedir.
- Katılımcıların en fazla işveren / iş arkadaşlarından stigma bekledikleri görülmektedir.

BULGULAR

Birinci basamak sağlık kuruluşuna başvuranlar ile üçüncü basamak sağlık kuruluşuna başvuranlar arasında;

- Cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, aylık gelir durumu gibi sosyodemografik veriler
- Sigara kullanımı, düzenli kitap okuma, düzenli spor yapma gibi alışkanlık durumları
- Beden kitle indeksleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı.

BULGULAR

Kronik Hastalığının Hayatını Etkileme Durumu	Birinci Basamak n(%)	Üçüncü Basamak n(%)	p
Hiç-Çok Az	30(41,7)	42(58,3)	0,047
Kısmen	34(29,3)	82(70,7)	
Çoğunlukla-Tamamen	36(25,4)	106(74,6)	

- Kronik hastalığınız hayatınızı nasıl etkiliyor sorusuna hiç-çok az yanıtı verenler diğerlerine göre daha fazla birinci basamak sağlık kuruluşlarını, çoğunlukla-tamamen yanıtını verenler diğerlerine göre daha fazla üçüncü basamak sağlık kuruluşlarını tercih etmiş olup aralarındaki fark anlamlı bulundu.

BULGULAR

Kronik Hastalıklarda Beklenen Stigma Ölçeği Alt Grupları	Birinci Basamak Std±ort	Üçüncü Basamak Std±ort	p
Aile/arkadaş	1,82±0,85	2,04±0,92	0,036
İşveren/ iş Arkadaşları	2,13±1,01	2,23±1,06	0,523
Sağlık Çalışanları	1,84±0,88	1,98±0,84	0,077
Toplam Stigma Puanı	1,93±0,71	2,08±0,77	0,113

- Üçüncü basamağa başvuran katılımcılarda aile ve arkadaşan beklenen stigma puanı ortalaması birinci basamağa başvuranların aile ve arkadaşan beklenen stigma puan ortalamasından yüksek olup, bu farklılık anlamlı olarak değerlendirildi.
- İşveren/ iş arkadaşlarından, sağlık çalışanlarından beklenen stigma puanı ve toplam stigma puanı üçüncü basamağa başvuranlarda daha yüksek olup fark anlamlı olarak değerlendirilmedi.

BULGULAR

Sosyodemografik Veriler Ve Alışkanlık Durumları		n	KHBSÖ Aile/Arkadaş Alt Grup Puanı Ort±std	p
Cinsiyet	Kadın	216	2,00±0,94	0,661
	Erkek	114	1,92±0,84	
Medeni Durum	Evli	252	1,96±0,89	0,774
	Bekâr/boşanmış/dul	78	2,00±0,96	
Eğitim Durumu	Okuryazar	31	2,04±0,76	0,592
	İlkokul	119	1,99±0,98	
	Ortaokul	34	2,18±1,02	
	Lise	61	1,93±0,84	
	Üniversite	85	1,87±0,85	
Çalışma Durumu	Çalışıyor	104	1,82±0,83	0,123
	Çalışmıyor	159	2,05±0,99	
	Emekli	67	2,03±0,79	
Aylık Gelir Durumu	Geliri giderinden az	171	2,01±0,92	0,118
	Geliri giderine eşit	128	1,86±0,87	
	Geliri giderinden fazla	31	2,20±0,96	
Sigara Kullanımı	Kullanıyor	86	2,08±0,86	0,098
	Kullanmıyor	244	1,93±0,92	
Düzenli Kitap Okuma Durumu	Okuyor	104	1,83±0,83	0,069
	Okumuyor	226	2,04±0,93	
Düzenli Spor Yapma Durumu	Yapıyor	89	1,78±0,90	0,008
	Yapmıyor	241	2,04±0,90	
Beden Kitle İndeksi	Normal	79	1,96±0,91	0,455
	Fazla kilolu	120	1,89±0,83	
	Obez	131	2,06±0,96	

BULGULAR

Kronik Hastalık Durumlarıyla İlgili Veriler		n	KHBSÖ Aile/Arkadaş Alt Grup Puanı Ort±Ss	p
Kronik Hastalık Sayısı	1 kronik hastalık	184	1,87±0,83	0,055
	2 kronik hastalık	102	2,00±0,88	
	≥ 3 kronik hastalık	44	2,32±1,15	
Kronik Hastalık Süresi	≤ 5 yıl	130	1,87±0,90	0,252
	6-10 yıl	96	2,02±0,90	
	≥ 11 yıl	104	2,05±0,91	
Düzenli Doktor Kontrolüne Gitme Durumu	Gidiyor	280	1,95±0,90	0,213
	Gitmiyor	50	2,12±0,95	
Aile Hekimi Tarafından Takip Edilme Durumu	Ediliyor	192	1,98±0,96	0,941
	Edilmiyor	138	1,97±0,83	
İlaçlarını Düzenli Kullanma Durumu	Kullanıyor	307	1,94±0,89	0,032
	Kullanmıyor	23	2,38±0,99	
Kronik Hastalığınız Hayatınızı Ne Kadar Etkiliyor?	Hiç-çok az	72	1,57±0,64	<0,001
	Kısmen	116	1,91±0,91	
	Çoğunlukla-tamamen	142	2,22±0,94	

BULGULAR

Hayatını En Çok Etkileyen Kronik Hastalık	n	KHBSÖ Aile/Arkadaş Alt Grup Puanı Ort±Ss	p
Diyabetes Mellitus	120	2,01±0,91	0,416
Hipertansiyon	52	1,89±0,92	
Astım-KOAH	45	2,08±0,90	
Koroner Arter Hastalıkları	38	2,01±0,86	
Tiroid Hastalıkları	36	1,88±0,99	
Romatolojik Hastalıklar	18	1,98±0,96	
Nörolojik Hastalıklar	16	1,98±0,89	
Kanser	5	1,20±0,27	

- Hayatını en çok etkileyen kronik hastalığının astım-koah olduğunu belirten katılımcılarda, aile/arkadaştan beklenen stigma puan ortalaması en yüksek saptanmış olup,
- 2. en yüksek stigma puan ortalaması diyabetes mellitus (2,01±0,91) ve koroner arter hastalığı (2,01±0,86) olan katılımcılarda saptanmıştır.

BULGULAR

Sosyodemografik Veriler Ve Alışkanlık Durumları		n	KHBSÖ İşveren/İş Arkadaşları Alt Grup Puanı Ort±Ss	p
Cinsiyet	Kadın	216	2,17±0,99	0,902
	Erkek	114	2,24±1,15	
Medeni Durum	Evli	252	2,15±1,04	0,203
	Bekâr/boşanmış/dul	78	2,33±1,06	
Eğitim Durumu	Okuryazar	31	2,37±1,14	0,382
	İlkokul	119	2,20±1,06	
	Ortaokul	34	2,29±1,08	
	Lise	61	1,95±0,93	
	Üniversite	85	2,27±1,04	
Çalışma Durumu	Çalışıyor	104	2,11±0,97	0,676
	Çalışmıyor	159	2,24±1,04	
	Emekli	67	2,23±1,16	
Aylık Gelir Durumu	Geliri giderinden az	171	2,26±0,99	0,038
	Geliri giderine eşit	128	2,04±1,07	
	Geliri giderinden fazla	31	2,50±1,17	
Sigara Kullanımı	Kullanıyor	86	2,46±1,03	0,006
	Kullanmıyor	244	2,10±1,04	
Düzenli Kitap Okuma Durumu	Okuyor	104	2,02±1,01	0,027
	Okumuyor	226	2,28±1,05	
Düzenli Spor Yapma Durumu	Yapıyor	89	1,85±0,89	<0,001
	Yapmıyor	241	2,32±1,07	
Beden Kitle İndeksi	Normal	79	2,41±1,05	0,027
	Fazla kilolu	120	2,03±0,99	
	Obez	131	2,22±1,08	

BULGULAR

Kronik Hastalık Durumlarıyla İlgili Veriler		n	KHBSÖ İşveren/İş Arkadaşları Alt Grup Puanı Ort±Ss	p
Kronik Hastalık Sayısı	1 kronik hastalık	184	2,09±1,01	0,126
	2 kronik hastalık	102	2,27±1,03	
	≥ 3 kronik hastalık	44	2,46±1,17	
Kronik Hastalık Süresi	≤ 5 yıl	130	2,08±1,06	0,044
	6-10 yıl	96	2,13±0,92	
	≥ 11 yıl	104	2,41±1,11	
Kronik Hastalık Tanısı Alınan Sağlık Kuruluşu	Birinci basamak	37	1,79±1,03	0,008
	Üçüncü basamak	293	2,25±1,04	
Düzenli Doktor Kontrolüne Gitme Durumu	Gidiyor	280	2,21±1,07	0,463
	Gitmiyor	50	2,10±0,93	
Aile Hekimi Tarafından Takip Edilme Durumu	Ediliyor	192	2,22±1,10	0,559
	Edilmiyor	138	2,16±0,97	
İlaçlarını Düzenli Kullanma Durumu	Kullanıyor	307	2,18±1,06	0,313
	Kullanmıyor	23	2,34±0,90	
Kronik Hastalığınız Hayatınızı Ne Kadar Etkiliyor?	Hiç-çok az	72	1,70±0,80	<0,001
	Kısmen	116	2,13±1,00	
	Çoğunlukla-tamamen	142	2,50±1,10	

BULGULAR

Hayatını En Çok Etkileyen Kronik Hastalık	n	KHBSÖ İşveren/İş Arkadaşları Alt Grubu Puanı Ort±Ss	p
Diyabetes Mellitus	120	2,31±1,04	0,254
Hipertansiyon	52	2,05±1,06	
Astım-KOAH	45	2,34±1,01	
Koroner Arter Hastalıkları	38	2,21±1,13	
Tiroid Hastalıkları	36	1,18±0,90	
Romatolojik Hastalıklar	18	1,86±0,91	
Nörolojik Hastalıklar	16	2,45±1,11	
Kanser	5	2,35±1,67	

- Hayatını en çok etkileyen kronik hastalığının nörolojik hastalıklar olduğunu belirten katılımcılarda, işveren /iş arkadaşlarından beklenen stigma puan ortalaması en yüksek saptanmıştır.

BULGULAR

Sosyodemografik Veriler Ve Alışkanlık Durumları		n	KHBSÖ Sağlık Çalışanları Alt Grup Puanı Ort±std	p
Cinsiyet	Kadın	216	2,04±0,88	0,002
	Erkek	114	1,74±0,78	
Medeni Durum	Evli	252	1,92±0,86	0,600
	Bekâr/boşanmış/dul	78	1,98±0,86	
Eğitim Durumu	Okuryazar	31	2,31±0,84	0,002
	İlkokul	119	2,10±0,95	
	Ortaokul	34	1,63±0,68	
	Lise	61	1,83±0,83	
	Üniversite	85	1,77±0,72	
Çalışma Durumu	Çalışıyor	104	1,74±0,73	0,003
	Çalışmıyor	159	2,12±0,92	
	Emekli	67	1,82±0,79	
Aylık Gelir Durumu	Geliri giderinden az	171	2,05±0,91	0,013
	Geliri giderine eşit	128	1,74±0,71	
	Geliri giderinden fazla	31	2,14±0,98	
Sigara Kullanımı	Kullanıyor	86	1,95±0,95	0,908
	Kullanmıyor	244	1,93±0,82	
Düzenli Kitap Okuma Durumu	Okuyor	104	1,75±0,73	0,016
	Okumuyor	226	2,02±0,90	
Düzenli Spor Yapma Durumu	Yapıyor	89	1,87±0,79	0,518
	Yapmıyor	241	1,96±0,88	
Beden Kitle İndeksi	Normal	79	1,92±0,92	0,096
	Fazla kilolu	120	1,81±0,74	
	Obez	131	2,07±0,90	

BULGULAR

Kronik Hastalık Durumlarıyla İlgili Veriler		n	KHBSÖ Sağlık Çalışanları Alt Grup Puanı Ort±Ss	p
Kronik Hastalık Sayısı	1 kronik hastalık	184	1,87±0,83	0,152
	2 kronik hastalık	102	1,97±0,89	
	≥ 3 kronik hastalık	44	2,14±0,88	
Kronik Hastalık Süresi	≤ 5 yıl	130	1,80±0,82	0,008
	6-10 yıl	96	1,91±0,82	
	≥ 11 yıl	104	2,14±0,90	
Kronik Hastalık Tanısı Alınan Sağlık Kuruluşu	Birinci basamak	37	1,95±0,86	0,951
	Üçüncü basamak	293	1,94±0,86	
Hastalık Takibi İçin Başvurulan Sağlık Kuruluşu	Birinci basamak	52	1,75±0,74	0,282
	Üçüncü basamak	136	1,96±0,87	
	Hem birinci hem üçüncü basamak	142	1,98±0,88	
Düzenli Doktor Kontrolüne Gitme Durumu	Gidiyor	280	1,94±0,84	0,911
	Gitmiyor	50	1,95±0,93	
Aile Hekimi Tarafından Takip Edilme Durumu	Ediliyor	192	1,91±0,85	0,457
	Edilmiyor	138	1,98±0,87	
İlaçlarını Düzenli Kullanma Durumu	Kullanıyor	307	1,93±0,86	0,534
	Kullanmıyor	23	2,00±0,79	
Kronik Hastalığınız Hayatınızı Ne Kadar Etkiliyor?	Hiç-çok az	72	1,55±0,64	<0,001
	Kısmen	116	1,80±0,76	
	Çoğunlukla-tamamen	142	2,25±0,92	

BULGULAR

Hayatını En Çok Etkileyen Kronik Hastalıklar	n	KHBSÖ Sağlık Çalışanları Alt Grup Puanı Ort±Ss	p*
Diyabetes Mellitus	120	2,12±0,81	0,011
Hipertansiyon	52	1,90±0,81	
Astım-KOAH	45	2,02±0,92	
Koroner Arter Hastalıkları	38	1,71±0,91	
Tiroid Hastalıkları	36	1,74±0,84	
Romatolojik Hastalıklar	18	1,91±0,95	
Nörolojik Hastalıklar	16	1,65±0,71	
Kanser	5	1,45±0,62	

- Hayatını en çok etkileyen kronik hastalığının diyabetes mellitus olduğunu belirten katılımcılarda, sağlık çalışanlarından beklenen stigma puan ortalaması en yüksek saptanmış olup,
- 2. en yüksek stigma puanı ise astım-KOAH'ı olan katılımcılarda bulundu.

BULGULAR

SF-36 Alt Grupları		Aile/Arkadaş	İşveren/İş Arkadaşları	Sağlık Çalışanları	Toplam Stigma Puanı
Fiziksel Fonksiyon	r	-0,327	-0,303	-0,268	-0,361
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Fiziksel Rol Güçlüğü	r	-0,286	-0,299	-0,239	-0,338
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Emosyonel Rol Güçlüğü	r	-0,227	-0,254	-0,155	-0,266
	p	<0,001	<0,001	0,005	<0,001
Enerji/Canlılık/Vitalite	r	-0,289	-0,267	-0,283	-0,355
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Ruhsal Sağlık	r	-0,319	-0,249	-0,256	-0,340
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Sosyal İşlevsellik	r	-0,311	-0,273	-0,314	-0,367
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Ağrı	r	-0,316	-0,229	-0,303	-0,340
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
Genel Sağlık Algısı	r	-0,405	-0,409	-0,338	-0,483
	p	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001

- SF-36 ölçeği alt grupları ile stigma puanları karşılaştırıldığında aralarında negatif yönlü korelasyon olduğu tespit edildi.

TARTIŞMA

- Kronik hastalığı olan bireylerin çalışmamıza göre en fazla stigma beklentisi işveren/iş arkadaşlarından olurken, en az stigma beklentisinin ise sağlık çalışanlarında olduğu görüldü.
- KHBSÖ Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yapan Tünerir'in (1) çalışmasında, çalışmamızla benzer şekilde en yüksek puanın işveren/iş arkadaşları alt ölçeğinden alındığı, en düşük puanın ise sağlık çalışanları alt ölçeğinden alındığı görüldü.

- Çalışmamızda birinci basamak sağlık kuruluşuna başvuran hastalarda KHBSÖ üç alt grup puan ortalamaları üçüncü basamak sağlık kuruluşuna başvuran hastalardan daha düşük olduğu görüldü.
- Üçüncü basamak sağlık kuruluşundan katılım sağlayan hastaların üç farklı kaynaktan da stigma beklentisinin daha yüksek olmasının nedeni olarak, üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına birden fazla kronik hastalığı olan, kronik hastalığının hayatını çok etkilediğini belirten ve yaşam kalitesi daha düşük olan hastaların daha sıklıkla tercih etmeleri olabileceği kanısına varılmaktadır.

- Katılımcıların hastalıkları ile toplam stigma ortalama puanı değerlendirildiğinde, en yüksek stigma beklentisinin Diyabetes Mellitus hastalarında daha sonra ise Astım-KOAH hastalarında olduğu görüldü.
- Tünerir'in çalışmasında benzer şekilde Diyabetes Mellitus hastalarında diğer hastalıklara göre daha yüksek stigma saptanmıştır (1). Bu durum Diyabetes Mellitus'un birden fazla sistemi etkilemesi, hastalığın seyri nedeni ile sık hastane başvurusu olması ile ilişkili olabilir.

SONUÇ

- Çalışmamızda katılımcıların sağlık çalışanlarından beklenen stigma oranları aile ve arkadaşlar, işveren ve iş arkadaşlarından beklenen stigma oranlarına göre daha düşük bulunması hastanemiz ve aile sağlığı merkezimiz sağlık çalışanlarının başarısı olarak değerlendirilebilir.
- Hastane ve aile sağlığı merkezi başvuruları ayrı ayrı değerlendirildiğinde; Aile sağlığı merkezimize başvuran hastaların üç kaynaktan da stigma beklentilerinin daha az olduğu görüldü.
- Aile sağlığı merkezlerinin hastaların ikamet yerlerinin yakınında olması, her başvurularında aynı sağlık çalışanları ile karşılaşmaları kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlayabileceği için sağlık çalışanlarından stigma beklentisinin daha düşük olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca çevresinden stigma beklentisi yüksek olan hastaların, ASM'lerin ikamet yerlerine yakın olması nedeniyle tanıdıkları kişilerle karşılaşma ihtimallerini göz önünde bulundurarak, hastalıklarını gizlemek amacıyla daha uzakta olan hastaneleri tercih edebilmektedirler.

SONUÇ

- Kronik hastalıklarda stigmatizasyon ile mücadele sırasında;
 - hastalarda stigmatizasyon varlığı göz önünde bulundurulmalı,
 - hasta ve hasta yakınları bu konuda desteklenmeli,
 - sağlık çalışanlarının da konu ile ilgili farkındalığı arttırılmalıdır.
- Stigmatizasyon ve olumsuz sonuçlarının önlenmesi ve yönetilmesinde destekleyici bir çevre oluşturmak önemlidir.
- Hastaların en büyük destekleri olan ailelerin, sağlık profesyonellerinin stigma ile ilgili eğitilmeleri faydalı olacaktır.
- Kronik hastalıklarla ilgili toplumdaki yanlış kanıların düzeltilmesine yönelik stratejiler geliştirilmesi belki de atılacak en önemli adım olacaktır.

TEŞEKKÜRLER...

